

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Рішенням вченої ради

Інституту спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

протокол №8 від 26 червня 2025 року

Голова вченої ради

В.В.Засенко

Спеціальність	С4 Психологія, А6 Спеціальна освіта
Освітня програма	Спеціальна психологія/Спеціальна педагогіка
Ступінь	Доктор філософії

Шифр дисципліни

ВД21

Назва дисципліни

**Основи психокорекції осіб з особливими освітніми потребами /
Basics of psychocorrection of persons with special educational needs**

Навчальний рік

2025-2026

Кількість кредитів
ЄКТС (годин)

1 кредити (30 годин)

Статус

Вибіркова дисципліна

**Короткий опис
дисципліни**

Курс має на меті дати вам загальне розуміння про, вищі психічні функції (ВПФ), психокорекцію, дизонтогенез, клінічне психологічне дослідження, психологічна корекція.

Ми розглянемо:

- основні принципи побудови мозку, методи клінічного психологічного дослідження, психологічні синдроми

порушення.

Пререквізити

Викладачі

Бабяк О.О.

Контакти

Тел +380954432767

Email olga.babjak.ua@gmail.com

Час для консультацій

Понеділок та четвер, 14:00-15:00

Мета курсу

оволодінні знаннями про закономірності становлення, динамічну організацію і вікові особливості ВПФ, їх взаємозумовлюючий вплив у забезпеченні інтегративної психічної діяльності та знаннями про психологічні методи діагностики локальних уражень мозку.

Завдання курсу

1.

розширити та поглибити знання фахівців на основі вивчення теоретико-методологічних першоджерел; здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у галузі спеціальної та інклюзивної освіти або у процесі професійної діяльності (корекційній навчально-виховній, навчально-реабілітаційній);

2.

сформувати професійні компетентності щодо організації та планування корекційної роботи у різних типах установ Міністерства освіти і науки, соціального забезпечення та закладах Міністерства охорони здоров'я;

3.

сприяти формуванню відповідального ставлення до ролі фахівця спеціальної освіти, прагнення поповнювати свої знання, підвищувати професійну майстерність, уміння навчати дітей з психофізичними порушеннями (залежно від нозології) у навчально-виховному, реабілітаційному процесі незалежно від типу закладу і форми організації навчально-виховної діяльності на рівні сучасних вимог до компетентності спеціаліста.

Загальні компетентності

ЗК1

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2

Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК3

Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4

Здатність розв'язувати комплексні проблеми психології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК1

Здатність виокремлювати, систематизувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

СК2

Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження,

- досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
- СК5 Здатність оцінювати рівень власної фахової компетентності, саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, підвищувати професійну кваліфікацію, бути професійно мобільним.
- СК8 Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію, яка стосується роботи з особами з інвалідністю, особами, що потенційно можуть належати до цієї групи або ж особами з груп ризику, з різних джерел.
- СК9 Здатність адаптувати методи дослідження, організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову) особам з особливими потребами, у тому числі з інвалідністю, особам, що потенційно можуть належати до цієї групи, особами з груп ризику або ж членам їхніх сімей та опікунам.
- СК10 Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
- СК11 Здатність проводити вивчення психічної діяльності людини в нетипових, складних та екстремальних умовах, здійснювати психологічне забезпечення професійної діяльності фахівців.

Програмні результати навчання

- РН1 Мати передові концептуальні та методологічні знання щодо обраної для дослідження проблеми у сфері психології (зокрема і спеціальної психології) / на межі предметних галузей, а також дослідницькі уміння, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з психології.
- РН2 Розуміти загальні принципи та методи психології, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері психології (зокрема і спеціальної психології) та у викладацькій практиці
- РН3 Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, формувати і перевіряти гіпотези, визначати чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості (зокрема і в осіб з порушеннями розвитку), груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.
- РН9 Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми психології державною та іноземною мовами, готувати результати досліджень у вигляді наукових публікацій.

Програма дисципліни

Тема 1	Теоретичні основи психокорекції
1.1	Понятійно-категоріальний апарат психокорекції. Методологічні передумови теорії системної динамічної локалізації вищих психічних функцій. Концепція О. Р. Лурія системної динамічної локалізації вищих психічних функцій (ВПФ)
1.2	Основні поняття теорії системної динамічної локалізації вищих психічних функцій: «функція», «локалізація», «симптом», «синдром», «фактор», «синдромний аналіз». Метод заміщаючого онтогенезу (МЗО) як нейропсихологічна технологія.
1.3	Інваріантний комплекс етапів (діагностика – профілактика – корекція – реабілітація – прогноз) психолого-педагогічного супроводу дітей із різними типами розвитку: від варіантів нормативного і грубих форм патологічного.
Тема 2	Формування мозкової організації психічних процесів в онтогенезі
2.1	Концепція трьох функціональних блоків мозку (ШФБМ) О.Р. Лурія Схема уявлень зв'язку функцій мозку, їх улаштованість за ієрархічним принципом, їх співвідношення зі структурами мозку(О.Р. Лурія).
2.2	Фактор – одиниця синдромного нейропсихологічного аналізу Проблема фактора в нейропсихології. Нейропсихологічний фактор як поняття, що відображає принцип роботи різних структурно-функціональних одиниць мозку, що включає в себе топічний, нейрофізіологічний і психологічний рівні аналізу.
2.3	Функціональна несформованість різних відділів мозку Функціональна несформованість префронтальних (лобових) відділів мозку. Функціональна несформованість лівої скроневі області. Функціональна несформованість міжпівкульних взаємодій транскортікального рівня (мозолистого тіла).
Тема 3	Основи психокорекції
3.1	Методологічна основа психологічної корекції Індивідуальна програма корекційно-розвиваючого навчання для конкретної дитини. Прийоми і методи корекції для роботи з кожним функціональним блоком.
3.2	Стратегія корекційного процесу відповідно психологічному стану особи з ООП Відбір, адаптація та використання корекційно-розвивальних стратегій та матеріалів до потреб особи з ООП.
3.3	Спланований і послідовний психолого-педагогічний вплив на взаємопов'язані компоненти: особи з ООП, її родина та зовнішнє

середовище, з опорою на їх ресурси та зворотний зв'язок. Оцінка ефективності психолого-педагогічний впливу.

План					
Семестр, тиждень, заняття (дата)	Тема, план заняття	Аудиторні заняття		Самостійна робота	
		Форма	Год	Завдання	Год
Семестр 1	Тема 1. Теоретичні основи психокорекції	Лекція, практичне заняття	4	1. Основні напрямки психокорекційної роботи на сучасному етапі. Історія розвитку уявлень про локалізацію психічних функцій в мозку. Сучасні напрямки психокорекції: експериментальна, психофізіологічна, психофізіологічне напрямки і ін	10
Заняття 1	-Понятійно-категоріальний апарат психокорекції. Методологічні передумови теорії системної динамічної локалізації вищих психічних функцій. Концепція О. Р. Лурія системної динамічної локалізації вищих психічних функцій (ВПФ) -Основні поняття теорії системної динамічної локалізації вищих психічних функцій: «функція», «локалізація», «симптом», «синдром», «фактор», «синдромний аналіз». -Інваріантний комплекс етапів (діагностика – профілактика – корекція – реабілітація – прогноз) психолого-педагогічного супроводу дітей із різними типами розвитку: від варіантів нормативного і грубих форм патологічного. -Моделі психолого-педагогічного супроводу дизонтогенезу. Нозологічний тезаурус. Синдромний міждисциплінарний підхід вирішення проблеми дизонтогенезу. Єдність нейропсихосоматичних і біосоціокультурних механізмів розвитку			2. Особливості розладів ВПФ при ураженні мозку залежно від віку. Моделі психолого-педагогічного супроводу дизонтогенезу. Нозологічний тезаурус. Синдромний міждисциплінарний підхід вирішення проблеми дизонтогенезу. Єдність нейропсихосоматичних і біосоціокультурних механізмів розвитку.	
Заняття 2	Тема 2. Формування мозкової організації психічних процесів в онтогенезі -Анатомічні принципи організації мозку. Загальна структурно-функціональна модель роботи мозку як субстрату психічної діяльності.	Лекція, практичне заняття	4	1. Співвідношення понять «симптом», «синдром» і «фактор» в психології. Значення для діагностики та реабілітації.	8
Заняття 3	Тема 3. Основи психологічної корекції - Індивідуальна програма корекційно-розвиваючого навчання для конкретної дитини. Прийоми і методи корекції для роботи з кожним функціональним блоком. Формуванню міжпівкульної взаємодії, Метод заміщаючого онтогенезу, створений і апробований	Лекція, практичне заняття	4		

А.В. Семенович на основі методології
 О.Р.Лурії – Л.С.Цветкової.

- Стратегія корекційного процесу відповідно психологічному стану особи з ООП. Відбір, адаптація та використання корекційно-розвивальних стратегій та матеріалів до потреб дитини.
- Спланований і послідовний психолого- педагогічний вплив на взаємопов'язані компоненти: дитина, її родина та зовнішнє середовище, з опорою на їх ресурси та зворотний зв'язок. Оцінка ефективності психолого- педагогічний впливу

Індивідуальні завдання та підсумковий контроль

Завдання	Особливості виконання та вимоги
Підсумковий контроль (тест)	Для підсумкового оцінювання потрібно скласти тест з 30 запитань за програмою дисципліни

Оцінювання навчальних досягнень

Вид роботи	%
Відвідування аудиторних занять	20
Відповіді на запитання під час аудиторних занять	10
Індивідуальне завдання 1	10
Індивідуальне завдання 2	10
Підсумковий контроль (тест)	30
Всього	100

Шкали оцінювання

Бальна	ECTS	Національна	Заліків
90-100	A	Відмінно	Зараховано
80-89	B	Добре	
70-79	C		
66-69	D	Задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	Незадовільно - з можливістю повторного виконання завдань	Не зараховано - з можливістю повторного виконання завдань
0-34	F	Незадовільно - з повторним вивченням дисципліни	Не зараховано - з повторним вивченням дисципліни

Додаткові бали

Вид роботи та вимоги

Бал за стобальною
шкалою

Підготовка фіксованого виступу	1-5 балів
Участь у обговоренні питань плану аудиторних занять	1-5 балів
Використання додаткових літературних джерел, анотації статей	1-5 балів
Підготовка реферату	1-5 балів
Підготовка наукового повідомлення	1-5 балів
Самостійне опрацювання окремих питань	1-5 балів

Основна (обов'язкова) література

1. Грицюк І. М. Психофізіологія : навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 322 с.
2. Дегтяренко Т.М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: [навчальний посібник] / Т.М. Дегтяренко, Л.С. Вавіна. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 302 с.
3. Концепція спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в найближчі роки та перспективу. – К., 2003.
4. Кротенко В. І., Оробей М. О. Значення нейропсихологічних аспектів у розвитку дітей із затримкою психічного розвитку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19. «Корекційна педагогіка та спеціальна психологія». 2014. С. 302–307
5. Кузів О.Є. Психофізіологія: курс лекцій. – Тернопіль, в-во ТНТУ ім.Т. Пулюя, 2017. – 194 с.
6. Кузікова С. Б. Основи психокорекції : навчальний посібник. Київ, «Академвидав», 2012. 320 с.
7. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
8. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: [підручник] / Віктор

Миколайович Синьов. – Частина I – Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 238 с.

9. Тарасун В.В. Морфофункціональна готовність до шкільного навчання дітей з особливостями у розвитку (нейропсихологічний підхід). Монографія – К.: 2008. – 298 с.

10. Ткач, Б. М. (2015). Нейропсихологічний підхід до розуміння синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю: етіологія, діагностика, корекція. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 12(21), 293–303.

11. Філіппов М.М. Психофізіологія людини: Навчальний посібник / М.М. Філіппов. – К.: МАУП, 2003. – 136 с.

Додаткова література та інші джерела інформації

1. Вознюк Л.М. Інтеграція логопедичних і нейропсихологічних технологій у діагностиці дошкільників з органічним ураженням ЦНС. Науково-методичний журнал «Логопедія». 2016. № 8. С.20 – 24

2. Галецька І.І. Основи нейропсихології: навч. посіб. / І.І. Галецька. – Львів, 2003

3. Дегтяренко Т. В., Павлова Н.В. Актуальність міждисциплінарного та нейропсихологічного підходів до діагностики тяжких порушень мовлення у дітей раннього віку. Наука і освіта. 2016. № 8. С. 30 – 37

4. Клінічна психологія: словник-довідник / авт.-уклад. С. В. Діденко. – К.: Академвидав, 2012. – 320 с.

5. Нейропсихологічний супровід розвитку. Медичний центр ОСОБЛИВИЙ. URL: <https://osoblyvi.com.ua/ua/helpful-info/110-napiam-rozvytok/1034-neiropsykhologichnyi-suprovod-rozvytku>.

6. Полещук С.В. Нейропсихологічне дослідження дітей зі складною структурою дефекту. Актуальні проблеми спеціальної педагогіки та психології: зб. наук.праць. Херсон: ПП Вишемирський В.С. 2010. С. 159 -161.

7. Чабан О. С. Нейропсихологія / О. С. Чабан, М. М. Гуменюк, В. А. Вербенко. – Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига, 2008. – 92 с.

8. Шевцов А. Г., Ільїна О. В. Нейропсихологічний підхід у корекції розвитку дітей з психофізичними порушеннями. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. «Корекційна педагогіка та спеціальна психологія». 2015. С. 347–360.

9. Шеремет М.К., Коломієць Ю.В. Нейропсихологічні засади формування мовлення у дітей із ТПМ. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) зб. наук. праць. 2012. № 3.

10. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: теорія і практика: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2006. 382 с.

Інтернет-ресурси

1.Science Direct. URL: <http://www.sciencedirect.com>.

2.Elsevier (платформа Science Direct). URL:<http://www.sciencedirect.com>.

3.Sage Publications. URL:<http://online.sagepub.com/>

4.Springer/Kluwer. URL:<http://www.springerlink.com>.

5.Tailor & Francis. URL:<http://www.informaworld.com>

6.Центр дитячої та підліткової нейропсихології - <http://neirocentr.com.ua>

7.<http://www.neuropsychologycentral.com/> 8. <http://www.neuropsychologyarena.com/>

Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни використовуються різноманітні методи та техніки – як традиційні, так і сучасні (особистісно-орієнтовані, інформаційно-комунікаційні тощо). При цьому навчання є студентоцентричним та здійснюється через залучення до активної практичної діяльності. Зокрема, для активізації навчального процесу передбачено застосування інтерактивних методів навчання з використанням новітніх мультимедійних технологій (робота при діагностичних обстеженнях, командна робота).

Вивчення навчальної дисципліни передбачає використання різноманітних методів та технік викладання і навчання:

Пояснювально-ілюстративний метод: лекція у формі розповіді – для пояснення складного теоретичного та (або) великого за обсягом навчального матеріалу.

Репродуктивний метод: відтворення і повторення способу діяльності за сформованим динамічним стереотипом дій – для засвоєння основних понять.

Активні методи навчання: послідовна й цілеспрямована постановка перед студентами завдань, розв'язуючи які вони активно засвоюють нові знання.

Метод проблемного викладу навчального матеріалу: створення проблемних ситуацій, надання допомоги студентам під час аналізу та подальшого спільного розв'язання поставлених завдань.

Частково-пошуковий (евристичний) метод: залучення студентів до самостійного розв'язання пізнавального завдання. При цьому студенти опановують різні способи пошуку інформації, формують переконаність в істинності нових знань, аналізують достовірність отриманих результатів та можливі помилки та труднощі.

Дослідницький метод: залучення студентів до самостійного розв'язання завдання наукового характеру з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Наочні методи: ілюстрування, демонстрування, комп'ютерна презентація тощо.

Робота з навчально-методичною літературою, науковими джерелами і електронними ресурсами (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату).

Методи організації самостійної роботи: розв'язання завдань, виконання проєктів, індивідуальних і командних творчих завдань.

Лекції органічно поєднуються не лише з практичними заняттями, а й із самостійною роботою, яка полягає в самостійному опрацюванні теоретичного матеріалу, підготовці до практичних занять, пошуку необхідної інформації, підборі та огляді літературних джерел за заданою тематикою, виконанні індивідуальних завдань тощо. При цьому в освітньому процесі передбачено використання спеціальних методів, більш характерних для науково-дослідної роботи – експертного оцінювання, систематизації, екстраполяції, «мозкового штурму» тощо. В багатьох випадках такі методи є найбільш оптимальними для розв'язання конкретних навчальних завдань.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Мультимедійний проєктор, ПК з доступом до мережі Інтернет, маркери. Освітній процес відбувається за змішаним навчанням та (або) з використанням технологій дистанційного навчання на базі освітніх дистанційних платформ та сервісів, для яких можна використовувати Moodle, Zoom, будь-які додатки від Google. Навчально-методичні матеріали до курсу «Основи нейропсихологічної діагностики та корекції» розміщені на

Робоча програма навчальної дисципліни

ВД21 Основи психокорекції осіб з особливими освітніми потребами /

Basics of psychocorrection of persons with special educational needs

сайті університету, на сторінці кафедри, в Moodle. Наочність – схеми, таблиці, діагностичні бланки, презентації, ілюстративні матеріали до курсу. Практичний матеріали (техніки, вправи) до курсу.

Питання на залік

1. Предмет і завдання психокорекції.
2. Мета психокорекції.
3. Методи психокорекції.
4. Основні напрямки сучасної психокорекції.
5. Значення психокорекції та нейрокорекції для клінічної практики.
6. Пам'ять і третій функціональний блок мозку. Розлади пам'яті як мнестической діяльності.
7. Увага і три функціональних блоки мозку. Розлади уваги при локальних ураженнях мозку.
8. Зоровий гнозис і його мозкова організація. Зорові агнозії.
9. Мовна діяльність. Функції мови, її структурні одиниці. Мозгова функція (основні нейропсихологічні фактори).
10. Мислення і його мозкова організація. Порушення мислення при локальних ураженнях мозку.
11. Мозкова організація психічних функцій.
12. Тактильний гнозис і його мозкова організація. Тактильні агнозії.
13. Концепція Лурія. Перегляд поняття «психічна функція».
14. Експресивна мова. Мозкова організація. Афазії.
15. Основні характеристики ВПФ як функціональних систем (Анохін, Виготський)
16. Імпресивна мова. Мозкова організація. Афазії.
17. Концепція О. Лурії. Перегляд поняття «локалізації». Психологічний та корекційний фактор.
18. Мозкова організація руху. Концепція В. Брейнштейна.
19. Концепція О. Лурії. Принципи динамічності та системності в розумінні мозкових механізмів психічної діяльності.
20. Симптом, синдром і фактор в психокорекції. Їх співвідношення.
21. Зорово-просторовий гнозис і його мозкова організація. Зорово-просторові розлади ВПФ.
22. Інваріантний комплекс етапів.
23. Праксис і його мозкова організація. Апраксії.
24. Проблема міжпівкульної асиметрії та міжпівкульної взаємодії.
25. Концепція О. Лурії про три функціональних блоках мозку. Перший блок (будова, функції, нейропсихологічні чинники, основні порушення ВПФ).
26. Акустичний гнозис (мовний слух). Сенсорна афазія.
27. «Схема тіла». Мозкова функція. Соматоагнозія.
28. Принцип прогресивної латералізації у розвитку мозкової організації ВПФ.
29. Пам'ять і перший функціональний блок мозку. Амнестичний синдром.
30. Види модально-специфічних порушень пам'яті.

Інформація про викладача

Бабяк Ольга Олексіївна, кандидат психологічних наук, старший дослідник, завідувач відділу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Основні публікації з тематики дисципліни

Зворотній зв'язок

olga.babjak.ua@gmail.com

Інше

Затверджено

Протокол № ____ від ____ / ____ / ____ р.

Укладач _____ (Бабяк О.О.)

Завідувач відділу _____ (Бабяк О.О.)